

BİLGİ NOTU 2

AFET RİSK AZALTMA KONUSUNDA ULUSLARARASI STRATEJİK ÇERÇEVE BELGELER VE KURUMLAR

#HerkesİçinDirenç
#BreakTheCycle
#DDRDay #AfetRiskAzaltmaGünü

YAYIN ADI: **Afet Risk Azaltma Konusunda Uluslararası Stratejik ereve Belgeler ve Kurumlar**

HAZIRLAYAN: **Av. Özlem ALTIPARMAK**

TASARIM: **MYRA**

YAYINLAYAN: **Hukuk, Doğa ve Toplum Vakfı – HUDOTO**

ADRES: Hukuk, Doğa ve Toplum Vakfı
Mucibur Rahman Sok. No: 17 Anadolu İş Hanı K:3 D:11 Konak-İZMİR
info@hudoto.com

Bu yayın, Etkiniz AB Programı kapsamında Avrupa Birlięi finansal desteği ile üretilmiştir. Bu yayının içeriğinden yalnızca Hukuk, Doğa ve Toplum Vakfı sorumludur ve hiçbir şekilde Avrupa Birlięi'nin görüşlerini yansıtmamaktadır.

ÖNSÖZ

Afet risk azaltma konusunu insan hakları izleme odağında açıkladığımız bilgi notları serimiz devam ediyor. Afet risk azaltma (ARA) konusundaki uluslararası belgelerin, mekanizmaların ve kurumların bilinerek etkin bir şekilde kullanılması, ulusal mevzuatı ve uygulamaları güçlendirici bir işlev görmektedir. Uluslararası sözleşmeler ve politika belgeleri Anayasa, kanunlar ve yönetmelikler gibi ulusal hukuk normları açısından insan haklarına dayalı bir çerçeve oluştururlar ve insan hakları standartlarını belirlerler. Afet risk azaltma özelinde baktığımızda Birleşmiş Milletler nezdinde kabul edilmiş en önemli belge Sendai Afet Risk Azaltma Çerçevesi'dir.

Afet risk azaltma ile ilgili en önemli çerçeve Sendai Çerçevesi olsa da afet risk azaltmayla diğer insan hakları belgelerinin ve mekanizmaları da kullanılabilir. Afet risk azaltmaya ilişkin insan hakları yükümlülükleri yerine getirilmediğinde söz konusu ihlalle ilgili olarak BM Özel Prosedürlerine, BM Sözleşme Organlarına, AİHM ve Avrupa Sosyal

Haklar Komitesi gibi Avrupa Konseyi Organlarına başvuru yapılması mümkündür.

Örneğin afet risk azaltılması nedeniyle engelli bir birey, Sendai Çerçevesi uyarınca engelliliğin tüm afet risk azaltma politikalarına dahil edilmesini ve engellilik dikkate alınarak ayrıştırılmış veri tutulmasını talep edebileceği gibi, şayet afet riskinin azaltılmaması nedeniyle insan hakkı ihlal edilmişse BM Engelli Hakları Komitesine veya Özel Prosedürlere başvurması da mümkündür.¹

2015 yılında kabul edilen Sendai Çerçevesi 'ne kadar uluslararası alanda afetlere insan hakları odaklı bakışın tarihçesini anlamak ve afet risk azaltmanın gelişimini takip etmek, günümüzdeki risk azaltma yaklaşımını anlamak ve uygulamak açısından önemlidir.

¹ Başvuru mekanizmaları ve kurumlar ile ayrıntılı bilgi almak için aşağıdaki yayınları inceleyebilirsiniz:

https://insanhaklariizleme.org/vt/mfhandler.php?file=BM%20ozel%20prosedurleri%20icin%20pratik%20rehber_TR.pdf&table=yayin&field=dosya&pageType=view&key1=2469

<https://insanhaklariizleme.org/vt/mfhandler.php?file=%28TR%29Treaty%20Bodies%20Guide%2823.12.2022%29.pdf&table=yayin&field=dosya&pageType=view&key1=2504>

https://derinyoksullukagi.org/wp-content/uploads/2022/12/AvrupaSosyalSartiSTK_compressed-1.pdf

<https://insanhaklariizleme.org/vt/mfhandler.php?file=Handbook-EIN-TR-FINAL.pdf&table=yayin&field=dosya&pageType=view&key1=658>

<https://www.dogadernegi.org/wp-content/uploads/2022/05/doga-bm-ozel-prosedurler-rehber-1.pdf>

Uluslararası alanda afetlere yaklaşım nasıl bir gelişim göstermiştir?

Afetler konusu uluslararası alanda 1970lerde tartışılmaya başlansa da Birleşmiş Milletler gündemine ilk olarak 1987 BM Genel Kurulu 42. oturumunda gelmiştir. BM Genel Kurulu bu oturumda 1990'ları **Uluslararası Doğal Afetleri Azaltma On Yılı** olarak belirledi. Bu dönem boyunca afetlerle ilgili olarak “doğal afet” kullanımı vardı. Afetlere yaklaşım ise afet sonrası kurtarma ve müdahale odaklıydı.

Afetlerin odak noktası yıllar içinde ‘kurtarma ve müdahale’den ‘risk yönetimi ve azaltma’ya doğru kaydı. Buna ek olarak tehlikeye ve koruma önlemlerine odaklanan yaklaşımın yerini, yıllar içinde kırılabilirlik, hazırlıklı olma, direnç ve erken uyarı yoluyla riskleri azaltma aldı. Devamında yerel toplulukların kapasiteleri ve yerel başa çıkma stratejilerine daha fazla dikkat edilmeye başlandı.

1994 Yokohama’da yapılan I. Dünya Afet Azaltma Konferansı, afetleri önleme konusunda sosyoekonomik yönlere odaklandı. Kültürel gelenek, dini değerler, ekonomik durum ve siyasi hesap verebilirliğe güven gibi sosyal faktörlerin toplumsal kırılabilirliğin belirlenmesinde esas olduğu kabul edildi. I. Dünya Afet Azaltma Konferansı sonunda **Yokohama Stratejisi ve Eylem Planı** kabul edildi.

1990-2000 arası dönemi kapsayan Uluslararası Doğal Afetleri Azaltma On Yılı’nın devamında **Uluslararası Afet Azaltma Stratejisi (ISDR)** oluşturuldu. Afetlerin yukarıdan aşağıya doğru yönetiminden ve rehabilitasyon ile hazırlığı vurgulayan bir yaklaşımdan, afetler meydana gelmeden önce riskten kaçınmaya ve riski azaltmaya çalışan daha kapsamlı bir yaklaşıma doğru geçiş yapıldı.

2000 yılında BM Genel Kurul Toplantısı’nda Binyıl Kalkınma Hedefleri (Millennium Development Goals - MDGs) ilan edildi. Bu hedefler içinde acil olarak afetlerin artan sayısı ve etkilerinin azaltılması için uluslararası iş birliğinin katlanarak artırılması yönünde çağrı yapılması da yer aldı.

2005 yılında Japonya’da gerçekleştirilen **II. Dünya Afet Azaltma Konferansı**’nda **2005-2015 Hyogo Eylem Çerçevesi** kabul edildi. Hyogo Eylem Çerçevesi temel olarak afetlerin ortaya koyduğu zararları en aza indirmeyi amaçlamaktadır. Bu döneme kadar “afet azaltma” kullanımı mevcuttur ve afetlerin azaltılması üzerinden politikalar geliştirilmiştir.

Hyogo Çerçeve Eylem Planı, üç stratejik hedef üzerine kurulmuştur. Bu hedefler; risk azaltma stratejilerinin sürdürülebilir kalkınma politikalarına entegre edilmesi, afetler konusundaki duyarlılığı arttırmak için kapasite oluşumuna katkıda bulunmak, risk azaltma yaklaşımlarının hazırlık, müdahale ve iyileştirme programlarına entegrasyonunun sağlanmasıdır.

Hyogo Çerçeve Eylem Planının kabulü ve uygulanması, ulusal ve yerel ARA çabalarının hızlandırılmasında ve bölgesel stratejilerin, planların ve politikaların geliştirilmesi yoluyla uluslararası iş birliğinin güçlendirilmesinde bir dönüm noktası oldu. Çerçeve Eylem Planı afet riskinin azaltılmasına yönelik kurumların, politikaların ve mevzuatın geliştirilmesinde önemli bir ilerleme sağlasa da temel afet risk faktörlerinin yönetilmesine yönelik ilerleme çoğu ülkede sınırlı kaldı. Tüm ülkelerde tehlikeye maruz kalma, zarar görülebilirliğin azalmasından daha hızlı biçimde arttı ve yeni riskler mevcut risklerin azaltılmasından daha hızlı çoğaldı.

Hyogo Çerçeve Eylem Planı uygulamasının sonunda Üye Devletler, çabaların fiziksel kayıpları ve ekonomik etkileri azaltmadığını kabul ettiler. Ulusal ve uluslararası ilginin odağının, sosyal ve ekonomik kalkınmayı dış şoklara karşı korumaktan, büyüme ve kalkınmayı bütüncül bir şekilde riskleri yönetecek şekilde dönüştürmeye kayması gerektiği sonucuna vardılar. Bu sonuç, 2015 yılında kabul edilen Hyogo Çerçeve Eylem Planının ardılı olan Sendai Çerçevesi’nin geliştirilmesine temel teşkil etti.

2015’de yapılan **III. Dünya Afet Risk Azaltma Konferansı**’nda 2015-2025 **Sendai Afet Risk Azaltma Çerçevesi** kabul edildi. 2015’teki konferansla birlikte artık Afet Risk Azaltma Konferansı kullanımı başladı. 2015 yılı Sendai Çerçevesi’ne ek olarak Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarının ve Paris İklim Anlaşması kabulü açısından da önemli bir tarih olarak görülmektedir

BM Afet Risk Azaltma Ofisi (UNDRR) nasıl çalışır?

BM Afet Risk Azaltma Ofisi (UNDRR) Birleşmiş Milletlerin afet risk azaltma odak noktasıdır.

Ofisin eski adı BM Uluslararası Afet Azaltma Stratejisi- UNISDR’dir (UN International Strategy for Disaster Reduction). 2019’da UNDRR kullanılmaya başlanmıştır. Uluslararası belge ve kararlarda 2019 öncesi UNISDR adıyla kullanılan tüm atıflar aynı kuruma ilişkindir.

Afet riskinin azaltılması için sürdürülebilir kalkınma, kalkınma için finansman ve iklim değişikliğinin azaltılması ve uyum konusunu birlikte ele almak ve küresel çapta politikalar geliştirmek zorunludur. BM Afet Risk Azaltma Ofisi bu çabayı ortaklaştırmak amacı gütmektedir. Çünkü tehlikelerin anlaşılması, bu tehlikelerin nasıl etkileşime girdikleri ve zarar görebilirliğin yönetilmesi, sürdürülebilir bir kalkınma için zorunludur.

UNDRR, Sendai Afet Riskini Azaltma Çerçevesi'nin uygulanmasını denetler, uygulanması için ülkeleri destekler, mevcut riski azaltmada ve yeni risk oluşumunu önlemede işe yarayan politikaları izler ve de paylaşır. Mami Mizutori, Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri'nin Afet Risk Azaltma Özel Temsilcisidir ve BM Afet Risk Azaltma Ofisi'nin başkanıdır.

Ofisin çalışmalarına <https://www.undrr.org> websitesinden ulaşılabilir. <https://www.preventionweb.net> websitesi BM Afet Risk Azaltma Ofisi tarafından yönetilmektedir ve ARA konusunda yayınlara ve tüm güncel bilgilere erişmek mümkündür. Web sitesine sivil toplum örgütlerinin üye olması ve yayınlarını yüklemeleri mümkündür. Sisteme <https://www.preventionweb.net/user/login> adresinden üyelik gerçekleştirilebilir.

BM Afet Risk Azaltma Ofisi çatısı altında, paydaş gruplarını bir araya getirme ve savunuculuk güçlerinden yararlanmak üzere **“BM Afet Risk Azaltma Ofisi Paydaş Katılım Mekanizması”** (UNDRR-SEM) kurulmuştur. Sivil toplum örgütleri Paydaş Katılım Mekanizmasına üye olabilir. Bu mekanizma kuruluşların yanı sıra afet riskinin azaltılması, dayanıklılık inşası ve riske duyarlı kalkınmaya katkıda bulunmak isteyen bireylere de açıktır. Üyelik gerçekleştiği takdirde uluslararası toplantıların “paydaş” sıfatıyla takibi mümkün hale gelmekte ve bu mekanizma aracılığıyla hazırlanan rapor ve çalışmalara görüş sunmaları mümkün olmaktadır. Vakfımız Paydaş Katılım Mekanizmasına üye olmuş ve bu sayede Sendai Afet Risk Azaltma Üst Düzey Toplantısı'nı takip etmiştir. Sivil toplum örgütlerini temsilen Paydaş Katılım Mekanizmasına üye olmak için <https://cc.preventionweb.net/stakeholders-engagement> linkindeki yönergeler takip edilebilir.

Sendai Çerçevesi raporlarını incelemek ve göstergelere dayalı izleme mekanizmasına erişmek için <https://sendaimonitor.undrr.org> web sitesi takip edilebilir. Hükümetler, küresel Sendai Çerçevesi hedefleri ve Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları (SKA'lar) 1, 11 ve 13'ün afet risk azaltma ile ilgili göstergelerine yönelik ilerleme hakkında yıllık raporlama yapmaktadır. (SKA 1: *Yoksulluğun tüm biçimlerini her yerde sona erdirmek* SKA 11: *Şehirleri ve insan yerleşimlerini kapsayıcı, güvenli, dayanıklı ve sürdürülebilir kılmak* SKA 13: *İklim değişikliği ve*

etkileri ile mücadele için acilen eyleme geçmek) Sendai Çerçevesinin izlenmesi, SKA'ların etkili bir şekilde izlenmesi için çok önemlidir ve afet risk azaltma konusundaki çabalar birlikte devam ettirilmektedir. Sivil toplum kuruluşlarının rapor ve görüş sunmaları Paydaş Katılım Mekanizması aracılığıyla olmaktadır.

BM Afet Risklerinin Azaltılması Ofisi, Küresel Değerlendirme Raporları yayınlamaktadır. **Afet Riskinin Azaltılması Küresel Değerlendirme Raporu** (GAR), Birleşmiş Milletler'in afet riskinin azaltılmasına yönelik dünya çapındaki çabalarına ilişkin en önemli rapordur. GAR, BM Afet Riskini Azaltma Ofisi tarafından iki yılda bir yayınlanır ve diğerlerinin yanı sıra ulusların, riskle ilgili kamu ve özel kurumların araştırma ve katkılarının ürünüdür. İki yılda bir yayınlanan raporlara ek olarak tematik konularla ilgili özel raporlar da yayınlanmaktadır. GAR, risk kalıpları ve eğilimlerinin yanı sıra afet riskinin azaltılmasındaki ilerlemeyi izleyerek Sendai Afet Riskinin Azaltılması Çerçevesi ve 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Gündemine ulaşılmasına katkıda bulunurken, ülkelere ve uluslararası topluma stratejik politika rehberliği sağlamaktadır. GAR, uluslararası dikkati risk konusuna odaklamayı ve risk azaltımı için siyasi ve ekonomik desteği teşvik etmeyi amaçlamaktadır. En son rapor (GAR 2023) özel bir baskısını Temmuz 2023'de yayınlamıştır. BM Afet Riskinin Azaltılması 2023 Küresel Değerlendirme Raporu (GAR 2023) ulaşmak için: <https://www.undrr.org/gar/gar2023-special-report>

Sendai Çerçevesi İzleme Sistemi için afet kaybi verileri DesInventarSendai sistemi üzerinden tutulmaktadır. Sisteme <https://www.desinventar.net> üzerinden erişilebilmektedir. Veri girişi sadece yetkilendirilmiş ülke temsilcisi tarafından yapılmaktadır.

Afet Risklerinin Azaltılması Küresel Platformu (The Global Platform for Disaster Risk Reduction), Birleşmiş Milletler çatısı altında afet risk azaltma gündemini takip etmek üzere oluşturulmuş ve Sendai Afet Risklerinin Azaltılması Çerçevesinin uygulanmasına ilişkin ilerlemenin değerlendirildiği çok paydaşlı bir forumdur. Küresel Platform, BM Genel Kurulu tarafından Sendai Afet Riskinin

Azaltılması Çerçevesinin uygulanmasında kaydedilen ilerlemenin gözden geçirilmesi için kritik bir mekanizma olarak kabul etmektedir. BM Afet Risk Azaltma Ofisi tarafından yıllık olarak gerçekleştirilen toplantılara BM ARA Ofisi Paydaş Mekanizması üyesi olan sivil toplum örgütlerinin katılımı mümkündür.

Bilgi notumuzu sivil toplum örgütleri için etkili bir izleme ve raporlama yapmayı mümkün kılan Paydaş Katılım Mekanizmasına üyelik linkini yeniden paylaşarak bitiriyoruz. <https://cc.preventionweb.net/stakeholders-engagement>

Bu bilgi notumuzda Afet Risk Azaltma Konusunda

Uluslararası Stratejik Çerçeve Belgeler ve Kurumlar konusunda ayrıntılı bilgi verdik. Konuyla ilgili daha detaylı okuma yapmak isterseniz aşağıdaki okuma listemize bakabilirsiniz. Bilgi notu serimiz afet risk azaltma konusundaki en önemli uluslararası belge olan **Sendai Afet Risk Azaltma Çerçevesi** ile devam edecek.

Ek okuma için:

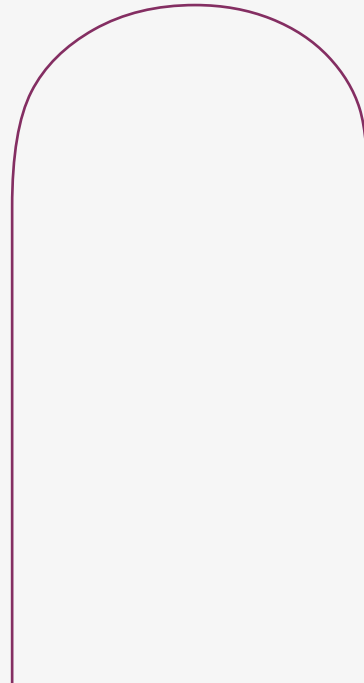
- 2023 Küresel Değerlendirme Raporu (GAR 2023)
<https://www.undrr.org/gar/gar2023-special-report>
- The Human Rights Guide to the Sustainable Development Goals
<https://sdg.humanrights.dk/>
- Sendai Afet Risk Azaltma Çerçevesi
https://uclg-mewa.org/uploads/file/748e86d91ae4409e9188794ddb6c004d/Sendai_TR.pdf
- BM Özel Prosedürleri İçin Pratik Rehber
https://insanhaklariizleme.org/vt/mfhandler.php?file=BM%20ozel%20prosedurleri%20icin%20pratik%20rehber_R.ayin&field=dosya&pageType=view&key1=2469
- ISHR BM Sözleşme Mekanizmaları Rehberi
<https://insanhaklariizleme.org/vt/mfhandler.php?file=%28TR%29Treaty%20Bodies%20Guide%2823.12.2022%29.ayin&field=dosya&pageType=view&key1=2504>
- “Avrupa Sosyal Şartı Prosedürlerine Göre STK’lar, Avrupa Sosyal Haklar Komitesiyle Nasıl İletişim Kurabilir?”
https://derinyoksullukagi.org/wp-content/uploads/2022/12/AvrupaSosyalSartiSTK_compressed-1.pdf
- Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararlarınının

Uygulanması

<https://insanhaklariizleme.org/vt/mfhandler.php?file=Handbook-EIN-TR-FINAL.f&table=yayin&field=dosya&pageType=view&key1=658>

- Doğa Mücadelesi ve Hak İhlallerinde Birleşmiş Milletler Özel Prosedürlere Başvuru Rehberi
<https://www.dogadernegi.org/wp-content/uploads/2022/05/doga-bm-ozel-prosedurler-rehber-1.pdf>

Afetlerin yarattığı ve yaratacağı eşitsizliklere dikkat çekmek amacıyla **13 Ekim Uluslararası Afet Risk Azaltma Günü**’nün bu yılki teması “**Dirençli Bir Gelecek İçin Eşitsizlikle Mücadele**” olarak belirlenmiştir. Vakfımız, Birleşmiş Milletler Afet Risk Azaltma Ofisi ‘nin Afet Risk Azaltma Gününe ilişkin kampanyasını desteklemektedir. 13 Ekim Uluslararası Afet Risk Azaltma Günü ve kampanya hakkında detaylı bilgi almak ve katılmak isterseniz: <https://hudoto.com/uploads/0/1694779451.pdf>

Bilgi notlarımız için bizi takipte kalın ve 13 Ekim Uluslararası Afet Risk Azaltma Günü için yürütmekte olduğumuz kampanyamıza destek verin!